

Motion till riksdagen 2021/22:2780

av Sten Bergheden (M)

Utvärdering av konsekvenserna runt Hornborgasjön

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en ny grundläggande och neutral utvärdering av restaureringen av Hornborgasjön och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över potentiella kompensationer för de markägare som blivit drabbade av restaureringen av Hornborgasjön, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

År 1995 slutfördes restaureringen av Hornborgasjön som är ett av Sveriges största naturvårdsprojekt. Målet med projektet är/var att återställa sjön som fågelsjö efter flera sjösänkingsföretag som genomförts under nästan två sekel. Syftet med restaureringen har i vissa avseenden uppfyllts. Hornborgasjöns öppna vattenspegel är idag ett vackert och påtagligt inslag i landskapet och tillkomsten av två så kallade naturumanläggningar har medfört att sjön är mer tillgänglig för fågelskådare och andra naturintresserade. Trandansen har blivit ett stort, årligt återkommande evenemang som lockar många besökare till området.

Utvärderingarna av de biologiska målen – naturvård, miljövård och fågelliv – som hittills gjorts av Naturvårdsverket kan dock ifrågasättas. Medan Naturvårdsverket, med hänvisning till en artikel i tidskriften *Vår fågelvärld* 2/2008 (Feldt, Hertzman, Larsson), hävdar att de biologiska målen uppfyllts, framhålls från kritiker att både miljö- och naturförhållanden, fågellivet och fiskbeståndet har försämrats radikalt. Tyvärr är fler försämringar tydliga. Det gäller bland annat oförutsedda markskador runt sjön, påtagligt försämrad vattenkvalitet och bottenförhållanden i sjön, försämrad biologisk mångfald nedströms sjöns utflöden, negativa effekter av en förändrad utfodringsregim för tranorna och en dramatisk ökning av antalet gäss under delar av året. Det finns

dessutom en oro över påtalade förändringar av grundvattenmagasin i närområdet som har framförts under senare tid.

Restaurering av Hornborgasjön är fortfarande ett pågående vattenmål. Samtliga större frågor i målet är enligt Naturvårdsverket avgjorda genom ett antal deldomar, och flera olika markregleringar m.m. har skett. Naturvårdsverket har sagt att man kommer att genomföra en förstudie på hur en utvärdering av projektet skulle kunna se ut. Naturvårdsverket kommer också att ansöka om tillstånd att ändra utskoven som reglerar vattenståndet i sjön. Under åren som gått sedan höjningen av Hornborgasjön genomfördes har relationen mellan Naturvårdsverket och markägarna runt sjön inte varit tillfredsställande. Under senare tid har dock initiativ tagits från Naturvårdsverket för att förbättra kommunikationen och de dagliga kontakterna mellan Naturvårdsverket och markägarna. Naturvårdsverket lovade också att i fortsättningen ha en tätare dialog med berörda runt sjön, vilket är viktigt men också att det verkligen genomförs. Förhoppningsvis kan detta leda till att misshälligheter och missförstånd i den löpande förvaltningen av projektet kan undanröjas. Samtidigt finns det skäl att, utöver den utvärdering som sker under den beslutade prövotiden, göra en mer omfattande och oberoende utvärdering av detta omfattande och viktiga naturvårdsprojekt.

Naturvårdsverket har i sin senaste översyn konstaterat att markägare och djurägare runt sjön har blivit drabbade på olika sätt men hänvisar till att de istället ska gå till domstol för att få upprättelse eller ekonomisk ersättning. Det är inte rimligt att staten via Naturvårdsverket och länsstyrelsen ska kunna göra sådana intrång på privata marker – intrång som bevisligen har belastat enskilda markägare och djurägare runt Hornborgasjön – och sedan bara hänvisa till domstol och att privata markägare ska behöva driva rättsliga processer för att kunna hävda sin rätt och få ut ersättningen för sina drabbade och förstörda marker.

Därför behöver det göras en ny grundläggande och neutral utvärdering av restaureringen av Hornborgasjön där följande bör ses över:

- Kostnader, avseende både genomförandet av höjningen och den löpande förvaltningen av projektet.
- Syftet och målen med restaureringen och hur målen har nåtts eller inte.
- Formerna för projektets förvaltning, inklusive relationer till markägare i området.
- Oförutsedda konsekvenser vad avser naturvård, miljö, fågelliv och effekter för jordbruksnäringen, inklusive oförutsedda markskador, ändrad utfodningsregim för tranorna och ökningen av antal gäss, samt påverkan på till- och frånflöden och grundvattendepåerna i närområdet.
- Ersättningsfrågor och frågor om markinlösen.
- Effekter på turism och besöksnäring m.m.
- Effekter på marker som ligger utanför det så kallade restaureringsområdet.

Hornborgasjön är Sveriges största enskilda naturvårdsprojekt. Det är av nationellt intresse att projektet kan fullföljas på ett bra sätt, med rimlig hänsyn till naturvården, miljön och fågellivet och de berörda markägarnas, jordbrukarnas och det omgivande samhällets intressen i stort. Regeringen bör se över möjligheterna att initiera en grundläggande och neutral utvärdering av projektet.

Utöver utvärderingen av restaureringen av Hornborgasjön bör regeringen se över potentiella möjligheter till kompensation för de markägare och djurägare som har blivit drabbade av restaureringen av Hornborgasjön.

Sten Bergheden (M)